

Överförmyndarnämnden 4K

Datum 2021-10-08

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över ”Remiss SOU 2021:36 Godemän och förvaltare – en översyn”

Sammanfattning

Regeringen beslutade den 18 juli 2019 att tillsätta en särskild utredare att göra en översyn av reglerna om gode män och förvaltare. Uppdraget har ytterst syftat till att försöka säkerställa att de människor som är i behov av en ställföreträdare ska kunna lita på att de får den hjälp och det stöd de behöver. I uppdraget har ingått att se över reglerna på området med syftet att de ska vara moderna och rättssäkra. Uppdraget har inte omfattat att se över systemet som helhet. Inriktningen har i stället varit att uppmärksamma områden där det finns problem och brister, med fokus på ett antal i direktiven särskilt utpekade frågor.

Klippans kommun har blivit inbjudna att svara på remiss ”SOU 2021:36 Godemän och förvaltare – en översyn”.

Klippans kommun har en gemensam överförmyndarnämnd tillsammans med Bjuvs kommun, Perstorps kommun och Åstorps kommun, Överförmyndarnämnden 4 K.

Överförmyndarnämnden 4 K har valt att särskilt yttra sig över några utvalda punkter som vi anser viktiga.

P. 5. Huvudmannen i fokus – några frågor om huvudmannens vilja och välbefinnande

Ställföreträdaren ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs
Hur den enskildes förmodade vilja ska tolkas i de fall där hen inte själv kan ge uttryck för detsamma kommer troligtvis bli svårtolkat varmed detta behöver belysas ytterligare i kommande proposition eller genom nationella riktlinjer.

Vid användning av huvudmannens medel ska hänsyn även tas till hens välbefinnande
Hur huvudmannens medel ska användas med hänsyn till hens välbefinnande måste förtydligas då det är oklart och ger utrymme för olika tolkning.

Av lag ska det uttryckligen framgå att godmanskap enligt föräldrabalken ska upphöra om huvudmannen inte längre samtycker och samtycke är en förutsättning för anordnande

Regleringen kring när och varför ett godmanskap ska anordnas måste förtydligas. Idag anordnar våra tingsrätter godmanskap trots att det saknas såväl grund som samtycke. Vid situationer där huvudmannen är svår att nå kan inte ett godmanskap anordnas då man omöjliggör uppdraget för den gode mannen redan innan uppdraget ens är påbörjat. Här bör man minska fokus på huvudmannens skriftliga samtycke och se mer till helheten om huvudmannen är tillgänglig och samarbetar inför ett godmanskap.

P. 6 Huvudmannens och de anhörigas insyn i ställföreträdarens verksamhet

God man, förvaltare och förordnade förmyndare ska löpande informera sin huvudman om det inte finns särskilda skäl.

I dag är det olika regler gällande insyn beroende på huvudmannens ålder, det gör det svårhanterligt för såväl ställföreträdare som överförmyndaren att hantera frågorna. Det måste även vara överförmyndarens ansvar att besluta om anhörigas ökade insyns rätt i förhållande till huvudmannen intresse. Det är även oerhört viktigt att ställföreträdaren låter huvudmannen få insyn.

P. 8 Huvudmannens möjligheter att få information och stöd från överförmyndaren

Det måste förtydligas hur överförmyndaren ska informera huvudmannen om att granskning skett. Frågan är således även om det ska åläggas överförmyndaren att informera huvudmannen överhuvudtaget då överförmyndarens verksamhet faller under Förvaltningslagen.

Överförmyndaren bör informera om hur huvudmannen kan rikta klagomål mot ställföreträdaren.

P. 10 Huvudmannens möjligheter att få ersättning för ekonomisk skada

Enligt förslaget ska överförmyndaren vara skyldig att anmäla till åklagare vid misstanke om brott som ställföreträdaren begått mot huvudman där fängelse är föreskrivet, detta ser Överförmyndarnämnden 4 K som positivt men ansvaret får inte tas bort från ställföreträdaren.

På sikt bör försäkring vara obligatoriskt för förordnade ställföreträdare och den bör tecknas via kommunernas försäkring. Överförmyndarnämnden 4 K avstyrker att huvudmannen själv ska teckna försäkring avseende ställföreträdarskapet.

P. 11 Ställföreträdarens uppdrag och ramarna för det

Principen om minsta möjliga ingripande åtgärd i vissa delar har tappats vid främst tingsrätternas prövning om behov av ställföreträdarskap. Det är av vikt att såväl förvaltarens som godmanskapet anpassas till den enskildes behov i varje enskilt fall, se prop. 1974:142 s. 179 och prop. 1987/88:124 s. 140.

Uppdraget som god man eller förvaltare bör avgränsas av begreppen ekonomiska och personliga angelägenheter. Ställföreträdarskapet bör framgent således omfatta att företräda, fatta beslut, beställa, kontrollera med mera. Det är oerhört viktigt med tydlighet gällande begreppen för att undvika oklarheter. I samband med en översyn av begreppet ekonomiska angelägenheter måste även möjligheterna till Bank ID ses över.

Av lag ska det framgå att godmanskap inte ska anordnas om den enskilde kan få tillräcklig hjälp genom mindre ingripande åtgärder såsom framtidsfullmakt, anhörigbehörighet, socialtjänst eller på något annat mindre ingripande sätt. Återigen är det oerhört viktigt att tingsrätterna blir involverade i denna översyn.

Gällande begreppet god man och förvaltare bör dessa begrepp kvarstå för att inte öka risken för missförstånd.

P. 12 Utbildning för ställföreträdare

Det bör införas en obligatorisk introduktionsutbildning för gode män och förvaltare. Utbildningen bör tas fram på nationell nivå för att säkerställa att samtliga överförmyndare i landet ställer samma krav, därefter ska även kompletterande utbildningar med fördjupning tas fram.

Den obligatoriska utbildningen ska ske innan förordnande eller vid särskilda skäl inom tre månader. I de situationer anstånd lämnas att gå utbildning men hen inte därefter genomgår utbildning bör ett övervägande om entledigande hanteras.

I samband med framtagandet av en obligatorisk introduktionsutbildning ska även socialtjänsterna, svenska bankföreningen, sveriges domstolar samt läkarförening involveras. Detta för att säkerställa att samtliga inblandade enheter hanterar ärenden om godmanskap på ett likvärdigt sätt över hela landet.

Överförmyndaren ansvarar för att de som vill bli ställföreträdare genomgår introduktionsutbildning och erbjuds fördjupad utbildning.

I samband med att man ställer krav på utbildning måste även en översyn av arvodesnivåerna hanteras.

P. 15 Professionella ställföreträdare

En anställd god man eller förvaltare får endast utses om det är nödvändigt utifrån uppdragets svårighetsgrad eller finns andra särskilda skäl.

De bakomliggande skälen kan variera men det bör betonas att endast skäl kopplade till behovet av ställföreträdare (orsakssamband) bör beaktas. Att den enskilde till exempel har stor skuldsättning eller inte behärskar svenska bör inte medföra att professionell ställföreträdare förordnas. I detta avseende behöver förtydligande ske.

För en anställd ställföreträdare gäller arbetsrätten, frågan är hur en arbetsbeskrivning som ställföreträdare hanteras i förhållande till arbetsrätten, speciellt gällande arbetstider och sekretess då den sekretess som råder hos överförmyndaren enligt 32 kap. 4-5 §§ OSL omfattar inte en ställföreträdare.

P. 16 Ställföreträdarens redovisning och överförmyndarens tillsyn

Förordnade ställföreträdare ska varje år lämna en årsberättelse där det framgår vad som skett under året avseende huvudmannens personliga och ekonomiska förhållanden, detsamma gäller slutberättelse vid uppdragets upphörande. Dessa lämnas på heder och samvete och kan vitesföreläggas. Här är det oerhört viktigt att även belysa de andra delarna av uppdraget.

Överförmyndarnämnden 4 K är positiv till att ta bort möjligheten att befria ställföreträdare från skyldighet att lämna årsräkning eller och samma ska gälla årsberättelse och slutberättelse. Undantag måste dock ske vid dödsbo. Däremot måste möjligheten till att lämna en förenklad årsräkning/sluträkning finnas. Samma ska gälla årsberättelse och slutberättelse. Även dessa ska lämnas på heder och samvete och kan vitesföreläggas.

P. 19 Kompetens och kvalitet i överförmyndarverksamheten

Den som väljs till överförmyndare, ledamot eller ersättare ska vara lämplig för uppdraget och genomgå obligatorisk introduktionsutbildning. Verksamheten ska bedrivas med god kvalitet, systematiskt utvecklas och säkras. Rutiner ska finnas för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden i.

Överförmyndarnämnden 4 K avstyrker förslaget om en obligatorisk utbildning av principiella skäl, men har ingen invändning mot att staten tar ansvar för att erbjuda och finansiera utbildningsinsatser som kan bidra till en starkare och bättre utbildningsverksamhet på frivillighetens grund. Om den nya myndigheten som utredningen föreslår får uppdraget att ta fram sådana utbildningsinsatser bör detta ske i samråd med SKR alternativt att SKR får ekonomiska resurser att utföra detsamma.

Respektive kommun tar ett stort ansvar för specialreglerad förvaltning på många områden. Politiskt tillsatta nämnder fattar beslut av ingripande karaktär inom socialtjänsten, när det gäller vården av unga och missbrukare, på miljöområdet och inom plan- och byggväsendet m.m. Inte på något sådant område ställs krav på obligatorisk utbildning för att en förtroendevald ska få utöva sitt uppdrag. Självklart är utbildningsinsatser värdefulla för förutsättningarna att utöva ett uppdrag.

P. 20 Överförmyndarnämnd som obligatorisk organisationsform

En överförmyndarnämnd eller en gemensam överförmyndarnämnd ska vara den obligatoriska organisationsformen.

Överförmyndarnämnden 4 K avstyrker förslaget. Den organisationsfrihet som präglar kommunalrätten sedan 1991 års kommunallag har tjänat det svenska förvaltningssystemet väl. Med så vitt skilda förutsättningar som gäller i kommunsektorn är organisationsfriheten närmast en förutsättning för att utförandet av sektorns förvaltningsuppgifter. Den demokratiska kontroll som präglar en flernivådemokratin ger en garanti för legitimitet när det av lokala skäl är motiverat att organisera en verksamhet på visst sätt.

Utredningen har inte redovisat några argument för varför nämndformen ger bättre förutsättningar för en högre rättssäkerhet. Säker handläggning av god kvalitet är beroende av det stöd och samspel som behöver präglade relationen mellan den politiska nivån i en kommun och dess förvaltning. Istället för att reglera den politiska nivån – med de ingrepp i den kommunala självstyrelsen den innebär – bör istället insatser för att stärka rättssäkerhet i handläggning ta sikte på att säkra förutsättningarna för samverkan kring relevant sakkunnigstöd på förvaltningsnivå.

Generell möjlighet att delegera beslutanderätt i brådskande fall till ordförande eller annan ledamot att på nämndens vägnar avgöra ärenden som inte kan vänta till nästa sammanträde.

P. 22 En ökad beslutanderätt för överförmyndaren

Enligt förslaget ska ärenden om anordnande, jämkning och upphörande av godmanskap alltid inledas hos överförmyndaren. Om någon enligt lag motsätter sig anordnande, jämkning eller upphörande ska ärendet överlämnas till tingsrätten för prövning. "Icke tvistiga godmanskap" flyttas från tingsrätt till överförmyndare.

Beslut om förvaltarskap kvarstår hos rätten samt beslut om entledigande av ställföreträdare innan en ny god man eller förvaltare utsetts.

Överförmyndarnämnden 4 K ser inga svårigheter att vi tar över besluten om godmanskap men vi anser inte att det blir möjligt då det inte är specificerat när ett godmanskap är tvistigt eller ej på ett tydligt sätt och risken för olika tolkning runtom i landet är stor.

Däremot är vi positiva till att överförmyndaren får fatta ett förvaltningsbeslut som sedan lämnas över till tingsrätten för eventuell överprövning.

För det fall att icke tvistiga ärenden likväl ska hamna hos överförmyndaren ställs det ökade krav på kompetens och även ökade resurser hos överförmyndaren.

Risken för hur ärendena påverkar rättssäkerheten är även en aspekt att ta hänsyn till .

P. 23 Ett centralt organ

Förslaget är att regeringen ska inrätta en ny förvaltningsmyndighet med ett övergripande ansvar för området. Inom myndigheten ska det inrättas ett forum för samverkan med representanter för kommunerna samt berörda länsstyrelser och intresseorganisationer. Myndigheten ska ansvara för introduktionsutbildning samt ett nationellt register. Länsstyrelserna ska behålla tillsyn och tillsynsvägledning.

Överförmyndarnämnden 4 K är positiva till en central myndighet men den bör då tillfalla Länsstyrelsen då det är oundvikligt att det blir en intressekonflikt mellan dessa två organ.

P. 25 Ett nationellt ställföreträdarregister

Enligt förslaget ska det införas ett nationellt register över förordnade förmyndarskap, godmanskap och förvaltare, detta för att möjliggöra användning av digitala tjänster, tillhandahålla information för tillsyn och lämna upplysningar till den som begär.

Överförmyndarens egna register bör finnas kvar.

Överförmyndarnämnden 4 K ser inte meningen med ett nationellt ställföreträdarregister då det blir svårt att hantera sekretessfrågan. Att respektive överförmyndare ska ha kvar sitt egna register kommer medföra dubbelregistrering och därmed ökade resurser.

P. 26 Frågor om digitalisering

Överförmyndarnämnden 4 K instämmer i utredningens bedömning att en ökad digitalisering kraftigt kan underlätta för ställföreträdare i deras utövande av ställföreträdarskapet samt att detta även underlättar för huvudmän. I dagsläget är ställföreträdarna hänvisade till fysiska besök hos myndigheter och banker trots att många ärenden för huvudmän borde kunna utföras helt digitalt. Samhället vinner genom bättre och snabbare kontrollmöjligheter. Här bör och kan staten ta ett större ansvar.

Överförmyndarnämnden 4 K tillstyrker förslaget om att en framtidsfullmakt ska kunna undertecknas elektroniskt av fullmaktsgivare och vittnen. Exakt hur detta kommer gå till i praktiken får utvecklingen utvisa men för överförmyndarnas del är det viktigt att de uppgifter som lagts på överförmyndaren ska kunna utövas. Vad som menas med "digital närvaro" behöver förtydligas så att det är tydligt vilka formkrav som ska gälla för att en framtidsfullmakt ska bli legitim.

P. 27 Ställföreträdare för ensamkommande barn

Lagen om ensamkommande barn (EKB) är inte begränsad till barn som söker uppehållstillstånd. Det föreligger även oklarheter kring ansvarig kommun och ersättning till särskilt förordnad vårdnadshavare. Regler om behörig överförmyndare bör inte ändras, men överlämnande kan ske först när det kan konstateras att förhållandena har ändrats.

Lagen har tillkommit i all hast 2005 och är väldigt svårarbetad, den behöver en översyn och ett förtydligt regelverk.

Finansieringsprincipen

Utredningen uppskattar att kommunerna ska kompenseras med 170 miljoner de första åren och 200 miljoner. SKRs egna beräkningar tyder på att de faktiska kostnaderna för kommunerna blir snarare ca 393 miljoner årligen när samtliga förslag är genomförda.

Utredningens förslag om att överförmyndarna ska överta beslutanderätt i ärenden om anordnande av godmanskap, jämkning och upphörande av godmanskap från tingsrätterna medför enligt utredningen en kostnadsökning för kommunerna om ca 50 miljoner årligen. SKR har beräknat motsvarande kostnad till ca 90 miljoner årligen. Utöver den beräkning som finns presenterad i utredningen om 4587 kronor per ärende för 2020 bör det påpekas att det inte är ovanligt att domstolarna får besvara en större mängd frågor från anhöriga om ställföreträdarskap med mera. Kostnadsökningen hos överförmyndarna härrör således till både ökat antal ärenden att avgöra samt ökade kontakter med enskilda, ökad korrespondens med mera.

Slutord

Överförmyndarnämnden 4 K är positiv till en översyn av reglerna om gode män och förvaltare och är på det stora hela även positiva till den utskickade remissen men vi anser dock att den har tagits fram för fort utan

att ha blivit ordentligt bearbetad och den bör därför skickas tillbaka för ytterligare en översyn innan den återigen skickas ut på ytterligare en remissrunda.

Överförmyndarnämnden 4K

§111

Yttrande över remiss av SOU 2021:36 Godemän och förvaltare - en översyn

2021/318

Beskrivning av ärendet

Regeringen beslutade den 18 juli 2019 att tillsätta en särskild utredare att göra en översyn av reglerna om gode män och förvaltare (ställföreträdare). Uppdraget har ytterst syftat till att försöka säkerställa att de människor som är i behov av en ställföreträdare ska kunna lita på att de får den hjälp och det stöd de behöver. Justitiedepartementet har skickat utredningen på remiss till ett antal myndigheter och organisationer, bland annat Klippans kommun.

Utredningen, som identifierat ett flertal behov inom området, har resulterat i förslag som innebär regeländringar med tydligare krav och förbättringar för de personer som har behov av en god man eller förvaltare. Förslagen syftar bland annat till att åstadkomma:

- bättre stöd till och stärkt ställning för huvudmännen,
- bättre möjligheter att rekrytera och behålla kompetenta ställföreträdare,
- bättre förutsättningar för ställföreträdare att utföra sina uppdrag på ett bra sätt,
- högre kvalitet i ställföreträdarnas och överförmyndarnas verksamhet,
- bättre styrning och tillsyn över landets ställföreträdare och överförmyndarverksamheter,
- effektivare beslutsfattande i ärenden om godmanskap,
- ökade förutsättningar för att över tid behålla det ideella inslaget i ställföreträdersystemet.

Merparten av förslagen ska träda i kraft den 1 januari 2023 och förslag om överförmyndarnämnd som obligatoriska organisationsformen ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Den gemensamma överförmyndarnämnden 4 K, som yttrat sig över remissen, är positiv till en översyn av reglerna om gode män och förvaltare och är på det stora hela även positiv till den utskickade remissen. Flera av förslagen i remissen behöver dock utredas och förtydligas ytterligare. Överförmyndarnämnden anser att remissen har tagits fram för fort utan att ha blivit ordentligt bearbetad och den därför bör skickas tillbaka för ytterligare en översyn innan den återigen skickas ut på ytterligare en remissrunda.

De ekonomiska konsekvenserna noteras då flera av förslagen innebär ökade kostnader för kommunerna. Enligt SKR:s beräkningar blir kommunernas kostnader högre än det ökade generella statsbidraget som förslås i remissen.

Kansliavdelningen förslår att kommunstyrelsen antar överförmyndarnämndens förslag till yttrande som sitt eget.

Beslutsunderlag

Tjänsteutlåtande från kansliavdelningen 2021-09-16

Protokollsutdrag överförmyndarnämnden 2021-09-07 § 34

Yttrande över remiss SOU 2021:36 Godemän och förvaltare - en översyn

Remiss SOU 2021:36 Godemän och förvaltare - en översyn

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar

att anta överförmyndarnämndens förslag till yttrande som sitt eget, samt

att översända detsamma till Justitiedepartementet.

Beslut skickas till

Justitiedepartementet (senast den 8 oktober med diarienummer Ju2021/01883 till

ju.remissvar@regeringskansliet.se och ju.L2@regeringskansliet.se)

Överförmyndarnämnden (för kännedom)
